

‘Ik vind regels breken doodeng, maar als ik het doe is het heel interessant’

Jos Merkx (...) gebruikt in zijn werk klassieke schildertechnieken, maar experimenteert met wat nodig is om af te beelden en maakt ook de schets onderdeel van het doek. Zijn werken gaan veelal over hoe hij zichzelf ziet en anderen. “Mijn werk is innig persoonlijk.”

Tekst: Birgit Barten

In de woonkamer van Jos staan meerdere schildersezels en een tafel vol met olieverf, potjes met kwasten en schilderspaletten. Zijn werk staat tegen de muren, op de vensterbank en een drieluik is waar hij zich op het moment druk mee houdt. Zijn twee katten manoeuvreren zich tussen de doeken en komen af en toe een kopje geven.

Jos studeerde in 2019 af aan AKV Sint Joost in Den Bosch en zijn stijl is figuratief impressionistisch en hij experimenteert met het breken van de klassieke regels. Hij is mede-oprichter van de DeK Stichting. Hij zet zich samen met Pjotr van Leeuwen actief in om voor jonge makers in Den Bosch een zo vruchtbaar mogelijk klimaat te creëren met onder meer de DeK Expo, de residentie ruimte in de Rooie Haen.

Het drieluik waar Jos mee bezig is, kwam voort uit foto's van Partyflock. “Deze serie heet ‘Fat Discs’. Ik was op zoek naar foto's van vroeger. Zelf ging ik nooit uit, maar ik vond foto's van een hardcorefeest uit 2000 of misschien wel langer geleden. Voor mij zijn die foto's extreem nostalgisch, al was ik er zelf nooit bij. De hardcorechappies, maar ook de mode die je ziet op de foto's, waren een deel van mijn jeugd. Ik haatte deze taferelen, de mensen en de beslotenheid van die kringen. Nu kijk ik ernaar terug en lach ik erom, maar dat beleefde ik heel anders toen ik jong was. Dat is ook waarom ik het schilder, omdat ik er een nare associatie mee heb. Ik zag die foto en ik wist dat ik er iets mee moest. Nu pas beseft ik dat het misschien een trauma is. Wat ik wil weergeven is wat ze op dat moment zijn, maar ook wat ze tegenover mij zijn.”

Gaandeweg werden de schilderijen steeds meer vervormd en incompleet. “Dan wordt het interessant voor mij. Ik start met de scene naschilderen, letterlijk de foto. Bij het tweede werk voelde ik niet meer de behoefte om het gezicht te schilderen. De achtergrond hoefde ook niet meer letterlijk te zijn. Dat is fijn, dan begin je de voorwaarden los te laten die aan een schilderij zitten. Bij het derde werk merkte ik op een gegeven moment dat ik genoeg had geschilderd van de foto en er iets anders bij mocht. Dit drieluik voelt echt als een ontwikkeling op zichzelf. Ik vind onaffe dingen heel interessant. Het heeft wel even geduurd voor ik dat begreep en kon accepteren.”

Jos wijst naar een werk verderop in de ruimte. “Dit werk is bijvoorbeeld een stuk ouder. Bij dit werk had ik niet de behoefte en het lef om te experimenteren met de vorm. Nu begin ik te beseffen dat het oké is om ermee te spelen en af en toe een schilderij te verpesten, maar daarna ook door te kunnen gaan naar de volgende.”

Schets wordt onderdeel van het doek

Ik schilderde nooit heel nauwkeurig, het hoefde nooit fotorealistisch te zijn. Dat is ook saai. Ik heb het figuratieve losgelaten. Die uiting begint steeds meer een houvast te krijgen en er komen steeds meer interessante beelden uit. Dat zie je goed bij die drie zelfportretten die daarachter staan, daar laat ik de vorm los. Ik ga niet als een blinde over een schets heen. Ik maak de schets deel van wat erbovenop komt. Het interesseert niemand dat de linkerhoek van een schilderij perfect is uitgewerkt, ik vind het wél interessant om daar een deel te zien van de schets die eronder stond. Als een knipoog naar het proces. Ik ben het over steeds meer delen van het doek gaan doen. Ook midden in het gezicht. Is het nodig om het gezicht herkenbaar te maken en is dit deel van de achtergrond belangrijk? Ik vind regels breken doodeng, maar als ik het doe is het interessant.”

Veel van zijn werk gaat over het zoeken van identiteit of het kwijt zijn daarvan. “Ik ben heel erg gericht op mezelf en anderen, van beiden ben ik niet zeker. Dat is waar bijna al mijn werk over gaat. Het is een poging om mezelf en anderen te begrijpen of ze willen weergeven, soms is het een ode.”

Ik worstel best met mijn identiteit. Daar denk en twijfel ik al lang over. Daarom schilder ik veel zelfportretten. Als ik niet weet wat ik moet schilderen, dan schilder ik een zelfportret. Daarnaast gaat veel van mijn werk over nostalgie. Daar aan de muur zie je mijn vader die mij vast heeft. Hoe zie ik mijn vader en hoe is dat verandert? Hoe zie ik mezelf nu en hoe zag ik dat vroeger?”

Oude technieken

Jos gebruikt relatief veel oude technieken, vertelt hij. “Maar ik zou het walgelijk vinden om dat door te trekken tot het eindbeeld. Ik wil een combinatie vinden. Ik wil graag losser schilderen, maar dat is heel moeilijk. Het is lastig om een balans te vinden tussen te los en te veilig. Die zoektocht interesseert me.”

Zijn er kunstenaars waar je naar opkijkt?

“Ja, best wel veel. Tegenwoordig zijn het steeds meer hedendaagse kunstenaars. Dat verbaast me wel, vroeger waren het meer klassieke kunstenaars zoals Lucian Freud, Francis Bacon en Modigliani. Het zijn kunstenaars die figurativiteit gebruiken om iets impressionistisch weer te geven. In de manier waarop ze iets weergeven, laten ze zien hoe ze zich verhouden tegenover datgene. Dat zie je ook in mijn werk. Ik ben aan het vechten tegen de figurativiteit. Als ik abstract kon schilderen, had ik dat gedaan, maar ik kan het niet. Ik moet een manier vinden om in de figurativiteit alsnog tot uiting te komen.”

Gouden drolletjes

Ooit een gouden drolletje gezien in Den Bosch? Een tijd terug kocht Jos tien kilo klei en maakte daar drolletjes van. “Er stonden zeventig drolletjes te drogen op mijn kleine studiovloertje. De helft met kattenpootjes erop”, lacht hij. “Eenmaal droog spoot ik ze goud. Met tassen vol ging ik de straten op en verspreidde ze. Ik vond het grappig en er niks fijner dan rondlopen en iets raars te doen. Ik heb de neiging om me op te fokken in mijn atelier, dat was een uitstapje naar buiten.”

“Ik ben sowieso best een kluizenaar wat dat betreft. Ik heb behoefte aan alleentijd. Ik merk in mijn kunstenaarspraktijk ook wel dat anderen meer naar buiten treden. Ik weet niet of ik te bang ben om het te doen of ik het niet wil. Ik vind het prima zoals het is.”

Innig persoonlijk

Op zijn laptop laat Jos eerdere werken zien. “Dit is een heel nostalgisch beeld. Wanneer je vroeger bij een strandje was en een ijsje mocht halen bij de friettent, vond ik dat doodeng. Vreemde plekken met vreemde mensen, voor mij is het een interessant fenomeen. Ik ben een soort van bang voor de ander, in een onzekerheid van de uitkomst. Ik vind het kut om naar een winkel te gaan waar ik nooit eerder ben geweest en niet weet hoe deze eruit ziet. Vroeger was dit bij een snackbar ook zo voor mij. Mijn werk is echt innig persoonlijk, anders heeft het voor mij ook geen waarde. Ik maak geen werk voor andere mensen, al mijn werk is in principe heel egocentrisch. Daar baal ik dan ook weer van, want dat wil ik niet zijn. Het blijkt toch steeds die kant op te gaan, dus dat moet ik in de ogen kijken en dat doe ik nu een tijdje.”

“Ik ben ergens heel vertrouwd met het beeld van de eenzame kunstenaar op een zolderkamer met een fles wijn naast zijn bed. Aan de andere kant weet ik dat ik misschien meer naar buiten zou moeten treden als kunstenaar. Die twee laten zich moeilijk verenigen. Het maakt niet uit hoeveel mensen tegen me zeggen dat die onzekerheid niet hoeft, dat snap ik wel, maar het gebeurt toch. Als ik niet zo zou zijn, zou mijn werk er ook heel anders uitzien. Het hoort nu eenmaal bij mij en mijn werk.”